

Małgorzata Furgał
Biblioteka Politechniki Poznańskiej

II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech „Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki”

Słowa kluczowe: bazy bibliograficzne, promocja baz, ocena czasopism naukowych, bibliometria

W dniach 17–19 kwietnia 2013 r. w Politechnice Poznańskiej odbyła się II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech „Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki”, zorganizowana przez biblioteki Politechniki Poznańskiej, Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy oraz Politechniki Krakowskiej. Tematyka obrad koncentrowała się wokół zagadnień podjętych na I konferencji Konsorcjum BazTech „Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy”, która odbyła się w Bydgoszczy w maju 2009 r. W Poznaniu skupiono się w szczególności na wymianie doświadczeń w tworzeniu, udostępnianiu i promocji polskich bibliograficznych baz danych, na wskazaniu znaczenia baz dla oceny czasopism naukowych, dla badań bibliometrycznych oraz dla dynamicznie rozwijającego się ruchu open access.

Konferencję otworzył prorektor Politechniki Poznańskiej ds. Współpracy z Gospodarką, prof. dr hab. inż. Jan Żurek. Następnie krótkie wystąpienie głównych organizatorów przedsięwzięcia — Lidii Derfert-Wolf, Doroty Buzdygan i Małgorzaty Furgał — wprowadziło słuchaczy w klimat rozpoczynających się obrad. Pierwsza sesja poświęcona była krajowym bazom bibliograficznym. Wiele z nich słuchacze mieli okazję poznać na konferencji w Bydgoszczy cztery lata wcześniej, więc w Poznaniu można było porównać stan zaawansowania prac nad nimi, ocenić zmiany, jakie w nich zaszły. Zaprezentowano bazy: AGRO, BazEkon, BazHum, BazTech, PEDAGOG, CYTBIN — krajowy indeks cytowań z zakresu bibliologii i informatologii, Polską Bibliografię Lekarską, Polską Bibliografię Literacką, Polską Bibliografię Bibliologiczną, Polską Matematyczną Bibliotekę Cyfrową, Bibliografię Zawartości Czasopism oraz Ariantę — Naukowe i Branżowe Czasopisma Elektroniczne. Sesja dała możliwość przeglądu baz z różnych dziedzin, na różnym etapie rozwoju i z różną zawartością. Wiele spośród omówionych w komunikatach zasobów trudno zaliczyć tylko do baz abstraktowych, albowiem coraz częściej ich twórcy zawierają z redakcjami i wydawcami czasopism umowy, na mocy których do rekordów bibliograficznych dołączane są pełne teksty artykułów. Twórcy i redaktorzy dzielili się doświadczeniami, problemami; była okazja do wymiany informacji na temat współpracy z redakcjami i wydawcami czasopism oraz autorami publikacji. Omawiano możliwości wykorzystywania zasobów, m.in. w bibliometrii i dydaktyce.

Drugą sesję „Znaczenie bibliograficznych baz danych w rozwoju otwartej nauki” otworzyła prezentacja Dominiki Czerniawskiej i prof. Marka Niezgódki (Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW). Omówiono nieuchronność transformacji całego systemu nauki zarówno pod naporem wszelkich zmian ministerialnym, jak i pod naciskami odbiorców zainteresowanych otwartym dostępem do wyników badań; odniesiono się do obaw, jakie te zmiany rodzą w środowisku naukowców i autorów prac. Znakomitym nawiązaniem do powyższego był referat prof. Henryka Rybińskiego (Politechnika Warszawska), w którym na przykładzie tworzonego repozytorium Politechniki Warszawskiej można było odnieść się do roli, jaką cyfrowe archiwa uczelniane mogą odegrać w projekcie SYNAT. Było to także bardzo interesujące wystąpienie dla wszystkich zmagających się obecnie z problemami organizacyjnymi w tworzeniu własnych repozytoriów. Kolejna prezentacja Jolanty Przyłuskiej (Instytut Medycyny Pracy w Łodzi) pokazała, jak różne może być znaczenie oferowanych obecnie baz dla różnych grup użytkowników. Referentka uwypukliła wpływ ruchu otwartej nauki na polskie bazy, na szeroki dostęp do wiedzy i znaczne ułatwienie wymiany myśli.

W kolejnym wystąpieniu dr Henryk Hollender (Uczelnia Łazarskiego w Warszawie) próbował odpowiedzieć na pytanie, czy działania zmierzające do zintegrowania tak wielu dostępnych obecnie źródeł wiedzy o nauce w jeden ogromny system, z którego będzie można nieograniczenie czerpać, mają sens, czy system taki ma szansę w ogóle zaistnieć i czy jest potrzebny. Sesja zakończyła się licznymi pytaniami skierowanymi do autorów wystąpień. Mimo to szeroki zakres poruszanych tematów pozostawił słuchaczy w poczuciu niedosytu. Rozmowy kontynuowano w czasie przerwy.

Na drugi dzień konferencji oprócz bibliotekarzy zaproszeni zostali także wydawcy i redaktorzy polskich czasopism naukowych. Najpierw otwarto panel dyskusyjny „Bibliograficzne bazy danych a ocena czasopism naukowych”, poprzedzony kilkoma referatami. Jako pierwszy wystąpił Krzysztof Szubski — przedstawiciel Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, który omówił temat parametryzacji uczelni, podstawy prawne i kryteria oceny jednostek, algorytm obliczania ostatecznej oceny jednostki oraz wnioski o finansowanie potencjału badawczego w roku 2013. Następnie dr Miłostaw Kozak — redaktor czasopisma „Silniki Spalinowe” wydawanego w Politechnice Poznańskiej — przedstawił historię rozwoju czasopisma, prace nad utrzymaniem go na odpowiednim poziomie naukowym oraz pozycję, jaką zajmuje wśród innych czasopism naukowych w Polsce. Kolejny prelegent, dr Bartłomiej Siek (Gdański Uniwersytet Medyczny), pokazał, jak wielkie znaczenie dla zapewnienia jakości i kompletności danych bibliograficznych umieszczanych w bazach ma obok pracy bibliografów odpowiednie podejście wydawców.

W następnym referacie Aleksander Nowiński (Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW) omówił wersję beta Polskiej Bibliografii Naukowej (PBN), stanowiącej element tworzonego przez MNiSW systemu informacji o szkolnictwie wyższym POL-on. PBN ma być agregatorem danych o wszystkich dokonaniach polskich naukowców oraz jednostek. Pomysłodawcom systemu zależy m.in. na upublicznieniu danych, uniknięciu wielokrotnego

raportowania oraz dostarczeniu wszystkim jednolitego narzędzia do analiz. Ostatni referent, dr Jarosław Protasiewicz (Ośrodek Przetwarzania Informacji), zaprezentował zasady działania systemu SSSR (system wspomaganie wyboru recenzentów), wdrożonego w Narodowym Centrum Badań i Rozwoju. SSSR służy przede wszystkim rekomendowaniu recenzentów grantów, ale może być wykorzystywany również przez redakcje i wydawnictwa poszukujące recenzentów publikacji. W referacie omówiono także inne funkcjonalności narzędzia oraz plany rozwoju. Po zakończeniu części referatowej odbył się panel dyskusyjny z udziałem referentów tejże sesji oraz zaproszonych gości z zespołu specjalistycznego MNiSW do oceny czasopism naukowych — prof. Marka Lewandowskiego (Instytut Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk) i prof. Bartosza Powalki (Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie).

Z zaplanowanych trzech głównych tematów: Ankieta aplikacyjna do oceny czasopism naukowych, Lista czasopism punktowanych MNiSW oraz Polska Baza Cytowań — całą dyskusję zdominował temat pierwszy ze względu na obecność wśród panelistów członków zespołu specjalistycznego MNiSW. Prof. Lewandowski chętnie udzielał odpowiedzi na pytania nurtujące twórców krajowych baz danych, w szczególności o proces tworzenia tzw. listy baz referencyjnych. Ze strony wydawców i redaktorów czasopism padło też kilka pytań dotyczących listy czasopism punktowanych.

Drugiego dnia konferencji odbyły się też warsztaty. Pierwszy z nich „Budowanie i wdrażanie strategii rozwoju czasopisma naukowego” poprowadził dr Emanuel Kulczycki (Instytut Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), który przedstawił elementy wdrażania polityki otwartości, bazę Sherpa/Romeo, licencje Creative Commons, procedury występowania o indeksowanie w różnych bazach danych, procedury występowania o numer DOI oraz metody zwiększania widoczności czasopism na przykładzie DOAJ i Google Scholar. Warsztat był bardzo praktycznym szkoleniem dla wydawców i redaktorów, a także dla autorów publikacji. Dla tych ostatnich stanowił także zachętę do publikowania w otwartym dostępie z wykorzystaniem licencji CC.

Drugi warsztat „[Elementy prawa autorskiego w kontekście działalności bibliograficznej i wydawniczej](#)” poprowadziła Barbara Szczepańska (Kancelaria Prawna Hogan Lovells), która mówiła m.in. o bazach bibliograficznych jako bazach danych, elementach składowych czasopisma naukowego jako przedmiocie ochrony w prawie autorskim, prawach wydawcy, przenoszeniu autorskich praw majątkowych oraz wolnych licencjach. Ten warsztat dał możliwość odpowiedzi na wiele pytań, z którymi borykają się na co dzień wydawcy i redaktorzy czasopism, jak i twórcy baz zawierający różnego rodzaju umowy niezbędne przy pozyskiwaniu zasobów do baz. Warsztaty w grupach miały charakter bardziej kameralny i zachęcały do swobodnej wymiany pytań i poglądów z prowadzącymi.

Sesję czwartą ostatniego dnia konferencji „Bibliograficzne bazy danych jako źródło analiz bibliometrycznych” zainaugurowało wystąpienie dr Anety Drabek (Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego), która wskazała na ogromny potencjał baz danych jako źródła analiz bibliometrycznych, zarówno dla autorów publikacji, zespołów badawczych,

instytucji naukowych, czasopism, jak i samych dziedzin wiedzy. Poruszyła temat cytowań, ważnego elementu oceny badaczy i jednostek, który budzi ostatnio wiele kontrowersji. Zaprezentowała polskie bazy zawierające cytowania, a na końcu przedstawiła swój punkt widzenia na możliwości budowania polskiego indeksu cytowań.

Maria Garczyńska (Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie) zajęła się w swej prezentacji znaczeniem bibliograficznych baz danych w ocenie parametrycznej jednostek, wśród nich bibliografii publikacji pracowników, tworzonych na niemal wszystkich uczelniach w Polsce. Omówiła wady i zalety wspólnego opracowywania tych bibliografii, przy wykorzystaniu jednolitych zasad i programów. Odniosła się również do roli bibliografii publikacji w tworzonej Polskiej Bibliografii Naukowej. Wojciech Fenrich (Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW) zaprezentował bazę POL-index — kolejny element systemu informacji o szkolnictwie wyższym POL-on. Narzędzie — aktualnie na etapie tworzenia — będzie z założenia rejestrować informacje o cytowaniach polskich czasopism naukowych. Dane mają być wprowadzane przez redakcje czasopism oraz pobierane z baz bibliograficzno-abstraktowych. Koncepcja wzbudziła w trakcie dyskusji wiele kontrowersji zarówno ze strony przedstawicieli czasopism, jak i twórców baz. Postulowano tworzenie indeksu, którego punktem wyjścia byłyby polskie bazy dziedzinowe, a dane z redakcji czasopism jedynie ich uzupełnieniem.

Tematem wiodącym ostatniej sesji była „Promocja baz i bazy formą promocji”, niezwykle ważny dla umiejętnego zaprezentowania i rozpowszechnienia produktu. Marcin Werla (Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe) na przykładzie dobrych praktyk Federacji Bibliotek Cyfrowych pokazał, jak ważne jest dotarcie do odbiorcy bazy oraz jak skutecznie to zrobić, wyprzedzając inne zasoby i serwisy. Uświadomił słuchaczom, jak precyzyjnie zaplanować wszystkie działania w procesie tworzenia i udostępniania bazy, by odbiór był szeroki i satysfakcjonujący. Marzena Marcinek (Biblioteka Politechniki Krakowskiej) poświęciła uwagę ocenie możliwości wyszukiwawczych wybranych wyszukiwarek, zwłaszcza tych stosowanych w Polsce, aby pokazać uzyskiwane tą drogą wyniki, ze szczególnym uwzględnieniem zasobów polskich. Swoje badania wzbogaciła wywiadami z bibliotekarzami oraz dostawcami narzędzi funkcjonujących w bibliotekach polskich, aby wskazać, jak ważny jest ich dobór dla przeprowadzania satysfakcjonujących analiz. Dorota Buzdygan (Biblioteka Politechniki Krakowskiej) ujęła temat promocji w nieco inny sposób. Udowodniła, że baza to nie tylko zbiór danych poszukiwanych i gromadzonych dla dalszych badań, ale że zawarte w niej informacje mogą promować zarówno autorów publikacji, jak i czasopisma. Im szerszy zasięg bazy, im bardziej otwarte są jej zasoby, tym więcej odbiorców ma szansę na poznanie autorów publikacji zawartych w bazie, a przede wszystkim samych publikacji. Temat sesji pozostawia jeszcze wiele wątków godnych omówienia, szczególnie w dobie wzrostu znaczenia ruchu open access jako chyba najszerszego pola dla promocji. Do tego wątku w czasie wszystkich obrad nawiązywało wielu prelegentów.

W ramach podsumowania konferencji Komisja Wnioskowa w składzie Maria Ry-
chlewska, Maria Garczyńska, Helena Juszczak przedstawiła wnioski:

1. Wielość i różnorodność baz danych — ogólnych i specjalistycznych — oferuje użytkownikom szereg informacji. Jednak rozproszenie baz może zniechęcać do ich wykorzystania. Celowe wydaje się przygotowanie lub wykorzystanie już istniejących platform (np. Wirtualnej Biblioteki Nauki) do zgromadzenia baz w jednym miejscu i być może wypracowania jednolitych zasad ich udostępniania.
2. Redakcje czasopism zainteresowane są indeksowaniem zawartości swoich tytułów w różnych bazach danych celem m.in. popularyzacji treści i autorów. Takie działania powinny być zgodne z aktami prawnymi (m.in. związanymi z finansowaniem nauki).
3. Bazy będące częścią składową systemu POL-on wykorzystują dane zawarte w bazach bibliograficznych dla celów oceny czasopism, jednostek i pracowników. Ich celem jest generowanie danych w oparciu o bazy bibliograficzne, a nie zastępowanie (czy tworzenie) baz danych.
4. W koncepcji tworzenia systemu POL-index bazy bibliograficzne powinny być głównym dostawcą wiarygodnych danych, a wydawcy czasopism ich wsparciem.
5. Wykorzystanie tworzonych baz danych do ogólnopolskich inicjatyw mających na celu budowę mechanizmów oceny czasopism, jednostek i pracowników szkół wyższych (m.in. poprzez wskaźniki cytowalności) wymaga stałego i ciągłego dofinansowania opracowania danych, co usprawni ich aktualizowanie.
6. Twórcy baz danych powinni dbać o indeksowanie swoich danych przez wyszukiwarki, metawyszukiwarki i inne narzędzia w celu promowania i zwiększania widoczności swoich zasobów.

Szczegółowe informacje o konferencji, w tym streszczenia referatów oraz prezentacje, znaleźć można na stronie www.biblos.pk.edu.pl/bbd13/. Materiały pokonferencyjne ukażą się również na portalu EBIB.